

פרוטוקול מס' 122
מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה
יום ב', כ"ג בתמוז התשנ"ז (28.7.1997), שעה 13:00

נכחו: חברי הוועדה:
היו"ר סאלח טריף
דליה איציק
טלב אלסאנע
תמר גוז'נסקי
עבד-אלמאלכ דהאמשה
עבד-אלוהאב דראושה
סאלח סלים
אחמד סעד

מוזמנים:
מופיד עמאר - ראש מועצת חורפיש
עו"ד יוסף קבלאן - ראש מועצת בית ג'אן
נחמה רונן - מנכ"ל המשרד לאיכות הסביבה
רות רוטנברג - יועצת משפטית, המשרד לאיכות הסביבה
אלכס שפול - מתכנן מחוז הצפון, משרד הפנים
אסנת מנדל - מחלקת בג"צים, משרד היועץ המשפטי לממשלה
עודד ברוק - עוזר ליועץ משפטי, המשרד לבטחון פנים
ניצב אליק רון - מפקד מחוז הצפון
שייקה ארז - מנכ"ל רשות שמורות הטבע
אורי ביידץ - יו"ר רשות שמורות הטבע
אהובית צרפתי - רשות שמורות הטבע
נציגי מועצת בית-ג'אן

יועצת משפטית: מרים פרנקל-שור

מנהלת הוועדה: יפה שפירא

קצרנית: שלומית כהן

סדר-היום: הצעה לסדר - ההחלטה לחסום את הכביש המקשר בין בית ג'אן לחורפיש והפגנת התושבים - של חבר-הכנסת סעד וקבוצת חברי-כנסת.

הצעה לסדר - ההחלטה לחסום את הכביש המקשר בין בית ג'אן לחורפיש
והפגנת התושבים - של חבר-הכנסת סעד וקבוצת חברי-כנסת

היו"ר סאלח טריף:

אני פותח את ישיבת הפנים ואיכות הסביבה. על סדר היום הוויכוח בין בית-ג'אן וחורפיש לבין רשות שמורות הטבע, בין היתר בנושא הכביש שמחבר בין בית-ג'אן לחורפיש. הדיון היום מתקיים לאחר שהיה דיון במליאת הכנסת. בעניין הזה הוגשו הצעות לסדר על-ידי כמה חברי-כנסת, ואני מצאתי לנכון להביא דיון דחוף מהמליאה כאן לוועדה, לפני שאנחנו יוצאים לפגרה.

אני מקדם בברכה את אנשי בית-ג'אן, מבוגרים וצעירים, שהגיעו כאן לוועדה.

הדיון הזה נדרש מכיוון שלדאבוננו בית-ג'אן עלתה לכותרות בגלל זעקה כזאת או אחרת. אם יש מקום שצריך להיות יקר לכל ממשלות ישראל זה היישוב הזה, שנתן מדמו למען בטחון המדינה, ואשר יש לו זכויות רבות בתחומי החיים של המדינה. נשמעה לא פעם זעקה גדולה מהתושבים בגלל הבעיות הרבות שפקדו את היישוב כתוצאה מאותו מאבק לא פשוט בינם לבין רשות שמורות הטבע, בגלל היות בית-ג'אן בלב לבה של השמורה הכי גדולה.

הבעיות האלה נוצרו בגלל רצון של התושבים לקיים את החיים שלהם על אדמותיהם בצורה נאותה מצד אחד, ורצון של רשות שמורות הטבע לשמור על הטבע מצד שני. כבן העדה הדרוזית אני מבקש לציין שאנחנו שמרנו על הטבע תקופה ארוכה. אני כיו"ר ועדה שמעודדת את נושא איכות הסביבה גאה לומר לכם שמצד אחד אני פה כדי לשמור על הירוק ועל היפה, אבל מצד שני אני חושב שערך עליון הוא לשמור על זכותם של תושבי בית-ג'אן לחיות את חייהם בצורה הנאותה והטובה.

אני מצטער על גילויים של אלימות, שאנחנו לא צריכים אותם, וכולנו מצטערים עליהם. משיחות עם השר רפאל איתן אני יכול לומר שאני שמח שראשי הרשויות הנכבדים שנמצאים כאן הגיעו לסיכומים, אבל הבעיה בהיסטוריה של בית-ג'אן היא אי עמידה בסיכומים. כי סיכומים והסכמות היו בעבר עם שמורות הטבע, גם של שרים, גם של ממשלות, וכל פעם מחדש הסיכום נדחה או על-ידי בג"צ בעתירה של החברה להגנת הטבע, או על-ידי החלטה אחרת שיש בה משום שינוי מאותה החלטה שהיתה באותו הסכם בין תושבי בית-ג'אן לירוקים. התסכול של התושבים נבע מאי-אמון שנוצר כתוצאה מכך שהסכמים לא קוימו. זה תסכול שאני מבין אותו. הפעם זה צריך לעבוד.

אני מברך את יוסף קבלאן ואת מופיד עאמר על הסכמים שעשו לטובת היישובים, על תוכנית מיתאר, שזה הישג גדול שעשו, על דרכים שסידרו, שזה בהחלט מביא ברכה לכולם, גם כדי שתושבי בית-ג'אן ירגישו שהטבע הוא שלהם, לא פחות משל כל תושבי מדינת-ישראל. ולכן אם נוצר מצב של שיתוף פעולה זה מה שיבטיח את העניין ולא להיפך.

אני רוצה שיהיה ברור שגם אנשי רשות שמורות הטבע מתחייבים לעמוד במה שסוכם, וזה מאוד חשוב. לא נקבל שום הסבר על כך שהחברה להגנת הטבע עתרה לבג"צ כזה או אחר, כי אני יודע שיש שיתוף פעולה בין הגורמים הירוקים, וצריך שיהיה ברור שכמו שאנחנו נדאג שהתושבים שלנו יפעלו על-פי החוק וישמרו על הטבע, גם אתם חייבים באחריות מניסטריאלית ואישית כלפי כל הסכם שיהיה.

יוסף קבלאן:

ראשית אני מברך על היוזמה, אדוני היושב-ראש, חברי-כנסת, אדוני מפקד המחוז, ידידי מופיד עאמר וקהל נכבד.

תושבי בית-ג'אן קיימים מאות בשנים, לפני קום המדינה ולפני קום רשות שמורות הטבע. הם שמרו על הטבע, נהנים מהטבע ומטפחים אותו. אבל לא יעלה על הדעת לשעבד את כל צרכי האדם לרשות זחלים כאלה או אחרים.

נקודה נוספת שקוממה אותי היא ידיעה שראיתי בעתון "מעריב" הבוקר, שאנדרטה של סגן אלוף אחסן עאמר, מג"ד מילואים בגולני, שנהרג בדרום לבנון, אנדרטה שהוקמה ליד קיבוץ מנרה, נעקרה ממקומה. יש אולי מי שחושב במדינה הזאת שהדרוזים, הפטריוטים של המדינה, הם נטע זר. היה גם נסיון קודם של רשות שמורות הטבע לעקור אנדרטה של חלל מבית-ג'אן, סאלח טאפש, שהוקמה על אדמה פרטית שלו, כי זה מפריע לטבע. אולי החללים הדרוזים מכערים את הטבע הזה. והיתה גם תלונה נגד נסיון לעקור אנדרטה לזכר חלל אסון המסוקים, פאדי כזאמל, שהוקמה על דרך המריבה, כביש בית-ג'אן חורפיש. מי שחושב שהדרוזים הם נטע זר במדינה הזאת הוא טועה. הם הנאמנים ביותר למדינה הזאת, וכך יישארו, והם ידרשו את הזכויות שלהם מהממשלה ומהמיסד, ואף אחד לא עושה להם טובה בנושא הזה.

הגענו להסכם ביניים. שאף אחד לא ישלה את עצמו שיש פתרון סופי לבעיה. הבעיה היא עדיין בעינה. בעיית כביש חורפיש בית-ג'אן היא אולי 5% מהבעיה, והבעיה העיקרית היא שחרור כל סנטימטר מאדמות בית-ג'אן שהוא בבעלות פרטית. אנחנו במאבק ממושך כבר 32 שנים. 10 השנים האחרונות היו קשות ביותר. הסכמים ומשא-ומתן, הכל יורד לטמיון נוכח מדיניות. ואני לא מאמין שיש בעיה בבית-ג'אן. אנשי בית-ג'אן הם שומרי חוק והם לא פורעי חוק. הם הנאמנים ביותר ורוצים לשמור על הסדר.

תמר גוז'נסקי:

בכמה דונמים מדובר?

יוסף קבלאן:

מדובר בעשרות אלפי דונמים. בית-ג'אן עברה עשרות פעמים של הפקעות אדמות, בין בתקופה של 1951 בין בתקופה של ההסדר, והיום סובלים מקיפוח וממגבלות קשות ביותר על כל סנטימטר מהאדמה הזאת.

על הפרק הצעת חוק. אני מברך את ד"ר אחמד סעד ואת חברי-הכנסת האחרים שתמכו בהצעה, ואני קורא לכל מליאת הבית לתמוך בהצעה הזאת, ששומרת את זכות האדם לחיות על אדמתו הנצחית. כל סנטימטר שהוא בבעלות פרטית של תושבי בית-ג'אן יש לשחרר אותו מהמגבלות. אנחנו בעד דו-קיום של טבע ואדם. יש לעשות שמורה שתהיה על אדמות מדינה ושכולנו נהנה ממנה. אני מדבר על פרויקט תיירות בעלות של שבעה מיליון דולר בתיאום עם משרד התיירות. אנחנו רוצים שהנוף היפה הזה ישרת את האדם. מאות משפחות אמורות להתפרנס מהתוכנית הזאת, תעשיית העתיד באזור הר-מרון תהיה תעשיית התיירות. אנחנו מדברים על צימרים, על בתי-הארוחה, על תחנות דלק, על מסעדות. אנחנו נכנסים לעידן של שלום, שבו הצעירים שלנו לא ישרתו לא בעזה ולא במקומות אחרים, אלא יחזרו לשורשים שלהם, לאדמה שלהם, שיוכלו ליהנות מהנוף היפה הזה שיוכל להיות בשבילם מקור פרנסה.

הסכם הביניים בין רשות שמורות הטבע ומשטרת ישראל מצד אחד לבין תושבי בית-ג'אן וחורפיש מצד שני מדבר במרכאות על הפסקת אש, על אף שאין אש. אנחנו מעוניינים לשמור על סטטוס קוו ולפתור את הבעיות בדרכי הבנה ומשא-ומתן. כך נהגנו בעשר השנים האחרונות וכך אני מקווה שנוכל לפתור את הבעיות. אין לנו

עניין באלימות. אנחנו לא נסבול פרובוקציות לא מצד המשטרה ולא מצד רשות שמורות הטבע. נדע להגן על זכויותינו. ב-15 ביוני 1996 הוחלט להעביר את ההכרעה לשר רפאל איתן, והשר איתן אמר שמה שנחליט לגבי חורפיש מקובל עליו. מכאן ההכרעה היא מדינית ולא שיפוטית. שיקול דעת לא היה פה. ויותר מזה, השר איתן, האדם הכי קרוב שיכול להיות לעדה הדרוזית, נגרר אחרי שיקולי רשות שמורות הטבע. וזאת חרף העובדה שהוא סייר בשטח. לאחר שהוא החליט לסגור את הדרך נקטנו בצעדי מחאה מסוימים, בין היתר היתה מתוכננת הפגנה באוהל מחאה מול משרדו בתל-אביב. לאחר שהשר שמע על צעדי המחאה הוא התקשר לידידי ולמפקדי לשעבר מופיד עאמר ואמר לו שיש שינוי בעמדה שלו והוא ישאיר את הדרך פתוחה. לאחר שביטלנו את ההפגנה מודיע השר שהוא לא חזר בו מדבריו. זה לא יאה לשר במדינת-ישראל לחזור בו תוך יום מסיכומים ומהבטחות.

מכאן נובע חוסר האמון שלנו בך, שייקה ארז. כשהיית עוזר שר החקלאות דאז, יעקב צור, ביקרנו בשטח. דובר על מימון של 60% של משרד החקלאות לאישור הדרך, 20% מועצת חורפיש ו-20% מועצת בית-ג'אן. החלפת כובע לירוק - אמרת לא היה ולא נברא. זה לא הוגן. אנחנו לא מאמינים לאף אחד מהאנשים האלה, כל עוד אין עובדות בשטח ואין שחרור של כל סנטימטר מאדמות בית-ג'אן שהם בבעלות פרטית, לרבות הדרכים הציבוריות שמופיעות במפת ההסדר. אני מחזיק בנכסי הטאבו, גוש וחלקה. הדרך הזאת רשומה כדרך ציבורית. לא פרצנו דרך. היא קיימת מאות בשנים, בסך-הכל היא הורחבה. בעבר היו הולכים על בהמות ועל עגלות, היום האנשים רוצים להגיע לאדמות שלהם באמצעות טרקטורים, באמצעות רכבים. אנחנו בעידן מתקדם. לא נחזור אחורה חמישים שנה.

אני בא להביע את זעקתם הכואבת ואת רחשי לבם של שישה-עשר אלף תושבי בית-ג'אן וחורפיש, ואולי כל תושבי האזור, שסובלים מקיפוח מתמשך עשרות בשנים. אם אתם רוצים בדו-קיום של אדם וטבע ואם יש לכם הערכה לתושבי בית-ג'אן, אנא מכס, תימכו בהצעת החוק שהוגשה ואשר שומרת על דו-קיום אדם וטבע בצוותא. אבל לא יעלה על הדעת שאם אני עובר באדמה פרטית שלי ואני מעורר קיפוד עברתי על החוק. זה קיפוח בלתי נסבל שאי-אפשר לחיות איתו. השיקולים של רשות שמורות הטבע הם שיקולים עוורים לחלוטין, חסרי רגש אנושי.

גם בכרמל פתחו את כביש נשר והרחיבו אותו, אבל שם זה כשר בגלל שמדובר בנשר. בבית-אורן פרצו כביש והרחיבו - כשר. במצפה חרשים, בלב לבה של שמורת טבע הר מירון - כשר. במדרון הצפוני של הר מירון פרצו דרך לקיבוץ צפופה - כשר. על אדמותיהם של תושבי בית-ג'אן לא רוצים להגן, רק דורשים מהם להגן על הדחפורים בהר חומה ובמקומות אחרים. אנחנו לא ניתן יד לדברים האלה. אנחנו פטריויטים, נאמנים, ונדע גם להגן על הזכויות שלנו. ויפה שעה אחת קודם.

אני מקווה שכולם יגלו איפוק, ואנחנו מגלים איפוק. שכולם יגלו קור-רוח, ואנחנו מגלים קור-רוח. שכל סנטימטר מאדמות שהם בבעלות פרטית של תושבי בית-ג'אן ישוחרר וכל המגבלות של שמורות הטבע יוסרו.

מופיד עאמר:

אנחנו, הדרוזים שנולדו בתוך השטח הזה, שמרנו על הטבע יותר מכולם. לדרוזים יש בעיה שהם לא עוברים ממקום למקום, ולכן אנחנו חייבים עוד שטחים לבנייה, ואנחנו נתקלים בכל מיני בעיות. אצלנו בכפר יש עוד בעיות. היינו בוועדת גנים ולא אושר שטח. צריך למצוא את הדרך גם לאפשר לאנשים לחיות בתוך השטח, ולהתפתח בתוך השטח, וגם לשמור על הטבע. אנחנו נוכל לשמור על הטבע גם בחורפיש וגם בבית-ג'אן וגם בכל האיזור, וחייבים להגיע להסכם איך שומרים על הטבע וגם יכולים לחיות ולהתפתח, כי אין לנו לאן ללכת.

לגבי דרך חורפיש בית-ג'אן, אני חושב שהדרך הזאת היא דרך היסטורית. אני זוכר את הדודים והסבא והסבתא שלי שעברו דרך בית-ג'אן. זו דרך שמופיעה. היא

שימושית גם היום לרכב. נשאר הקטע של 500 מטר שצריך להתחבר. לדרך הזאת יש חשיבות לשני הכפרים ולעדה כולה. מבחינה חברתית יש חשיבות גדולה לדרך הזאת, כי היא מקשרת בין שני הכפרים. כלכלית היום, מאחר שאנחנו נכנסים בצפון ובגליל לנושא תיירותי, הדרך הזאת יכולה להביא הרבה תקצוב לכפרים מבחינת תיירות, וזה יכול לעזור לכל הצפון. בנוסף לזאת הדרך הזאת בטחונית. אנחנו עומדים על קו גבול לבנון, כפר חורפיש הוא יישוב ספר. עדיין אין שלום בלבנון. אי-אפשר לדעת מה יקרה אם תפרוץ מלחמה. חשוב לנו שהדרך הזאת תהיה פרוצה, כדי שבינתיים יהיה אפשר לעזור לחורפיש. אנחנו חלק מהבטחון, אנחנו גרים על הגבול, חטפנו ואנחנו נמצאים תחת איום, ואני חושב שהדרך הזאת יכולה גם לעזור לנו בעת צרה שנוכל לקבל עזרה מאחינו בבית-ג'אן.

אני בעד שיהיו עוד יהודים בצפון ויהיו עוד דרכים, אבל לא יכול להיות שלהם מותר לבנות יישוב על הר ולי אסור להשתמש בדרך קיימת.

אני חולק על ידידי, עו"ד קבלאן. יש לי אמונה מלאה בשר החקלאות, רפאל איתן. אמונה עיוורת, לא מהיום. בסיכום האחרון מצאנו פתרון על-ידי שלט, ויש תוכנית שהופקדה כבר. אני מבקש גם משייקה ארז שיזרזו את הנוהל. יש אישור חתימה של המחוזי שהם קיבלו את הטופס.

אחת השאלות היתה מי ישמור על הדרך הזאת. אני חושב שכמו שהוכחנו בעבר ונוכיח בעתיד שאנחנו מסוגלים לשמור הכי טוב על בטחון המדינה, אנחנו נוכל לשמור הכי טוב על דרך חורפיש בית-ג'אן ועל כל האדמות שבבעלות חורפיש ובית-ג'אן.

אליק רון:

אנחנו הגענו לסיכום הזה כהבנה משותפת בין הרשויות לבין רשות שמורות הטבע והמשטרה. המשטרה היא לא צד בנושא הזה של כן דרך או לא דרך, ולמרות זאת אני רואה את ההגיון בדרך הזאת, גם ההגיון הגיאוגרפי וגם הטופוגרפי. צריך להבדיל בין ההגיון שאני רואה בדרך לבין דרך הטיפול של ראש מועצת בית-ג'אן. המאבק יכול להתנהל בצעדים לגיטימיים ככל שימצאו לנכון, ואני רואה אותו כלגיטימי, אבל פה היתה גלישה לצעדים בלתי לגיטימיים ובלתי מתקבלים על הדעת. אני לא יודע למה קורא ראש המועצה כפרובוקציה מצד המשטרה, אני רואה את הפרובוקציה מצד ראש המועצה. זו מלחמה לא חוקית ברשות שמורות הטבע, שמאלצת אותי כמשטרה, כאוכף חוק וסדר, להתערב. התוצאה של ההתערבות הזאת היא ארבעה שוטרים פצועים, כולל שוטרים מבית-ג'אן. מבחינתי זה דבר בלתי נסבל ובלתי אפשרי. וזה תוך כדי זה שהדבר היחידי שאני מתעסק בו מזה שלושה ימים זה בנושא הדרך הזאת ולהגיע להסדר, שהוא לא פשוט אבל הוא מקובל עלי.

אני חושב שמצאנו מוצא מקובל, שבו לא נרמס החוק ברגל גסה, מאחר שבג"צ קבע, בצדק, שבשמונה באוגוסט תיסגר הדרך, כדי שהגשת הבקשה לאישור הדרך לא תיעשה באווירה של אי ציות לחוק. מאחר שנתנו פסק זמן ברור הרי שלא מדובר פה בביטול הדרך מכל וכל, ולכן המוצא הזה של השילוט שבו מצהירים שאנחנו מקבלים עלינו את פסיקת הבג"צ בעצם העמדת השלטים, היא דרך שנראית לי נבונה. אבל באותו זמן מנהל ראש המועצה מלחמה בלתי חוקית ברשות שמורות הטבע. באותו זמן שבזרנוק יש קייטנה של ילדי בית-ג'אן, כל הדרכים חסומות וייתכן שיהיה צורך בכבאית. צריך לפנות לאדון ראש המועצה שיואיל בטובו לאשר את פתיחת הדרך. אומר ראש המועצה, אנחנו נילחם בשרפות, ואכן נלחמים בשרפות, אבל זה לא תפקידו להלחם בשרפות. ובלתי מתקבל על הדעת שהדרכים תהיינה חסומות בפני מכבי אש. היה יכול לקרות אסון נורא, גם בנזק לשמורה וגם באסון שיכול לקרות עם הילדים.

לשאלה אם היתה פרובוקציה, אני לא יכול לאפשר שתהיה הפרת חוק כזאת בוטה. אנחנו נטפל במפירי חוק, ויש לנו תיקים בין השאר נגד ראש המועצה ונגד אותו תושב בית-ג'אן ששבר את ידו של קצין משמר הגבול, ואותו נהג טרקטור שעלה במכוון על שוטר. במקביל אני תומך בקיום הדרך הזאת.

נחמה רונן:

ראשית, אני רוצה להתייחס לדבריו של ראש מועצת בית-ג'אן לגבי חזרתו או אי חזרתו של השר רפאל איתן מדבריו. יכול להיות שהיתה אי הבנה, אבל לא היתה חזרה בו מדברים שאמר. השר תמך לאורך כל הדרך, כולל בביקור שעשה במקום, בבקשה העקרונית של בית-ג'אן ושל חורפיש להגיע לפתרון. אבל קודם כל הוא ביקש להשמע להוראות בג"צ ולהפסיק את האלימות. זאת היתה ההתניה הראשונית. והבג"צ קבע, לא השר ולא אף אחד אחר, שהדרך חייבת להיות סגורה ואפשר להגיש תוכנית מחודשת לוועדה המחוזית. זה מקובל גם עלינו, אפילו לא אמרנו אם נתמוך בוועדה המחוזית או לא, אם נקיים על זה דיון או לא. עוד לא הגענו לשלב של איחוד כל שורות הירוקים כדי לראות איך אנחנו מתמודדים עם העניין בוועדה המחוזית. אבל אמרנו שאם יש החלטה של בג"צ לסגור את הדרך - הדרך צריכה להיות סגורה. מר מופיד עאמר ישב אצל השר, הסביר את מצוקותיו הפיסיות לסגור את הדרך, והשר השיב לו שהדבר האחרון שהוא מבקש זה להשפיל את הדרוזים בבית-ג'אן ובחורפיש, לתת להם הרגשה שרוצים לזרוק אותם מהשטח הזה. נמצא פתרון שהיה מקובל, ואני מבינה שהוא הפתרון שאומץ בסופו של דבר. לא יכול להיות מצב שפקחים של רשות שמורות הטבע לא יוכלו להכנס לשמורת הטבע. לא יכול להיות מצב שפקח של רשות שמורות הטבע מאוים, שאם הוא יעבור ויכנס לכפר לא יתנו לו לצאת משם בחיים. אנחנו לא יכולים להסכים לאוטונומיה בתוך מדינת-ישראל, שלנו, כאחראים לשמורת הטבע, אסור להכנס לשם. מה גם שמדובר בכפר שחייליו משרתים בצבא, שנותנים מדמס.

היו"ר סאלח טריף:

אחרי ישיבה עם היועץ המשפטי לממשלה, הגב' שרה שלום שלחה מכתב שהכל לא מקובל עליה. היא דוחה את הכל. זה לא מקובל. זו רשות ממלכתית.

נחמה רונן:

השר לאיכות הסביבה ער כמו הרבה אנשים אחרים בצמרת המדינה למצוקות האמיתיות של הדרוזים, ואני מפרידה בין המצוקות לבין הנושא הזה. לא נכון לקשור את נושא סגירת השמורה לצרכים האמיתיים האחרים שצריך לתת להם מענה. בנושא של השמורה יש ויכוח לגבי הדרך. הוויכוח הוא לכאורה שולי, הוא לא ענייני ובוודאי שלא היה צריך להגיע למריבה כזאת, והיה אפשר לפתור את הכל בדרכי נועם. ואני מסכימה שעלינו על עץ גבוה מאוד. אבל לא יכול להיות שבגלל ויכוח על 800 מטר, יתלהטו הרוחות, אנשים שלנו לא יכולים להכנס לשמורה ולכפר, כי הם חוששים לחייהם. הם נכנסים לאזורים ביהודה ובשומרון ואין בעיה, אז לבית-ג'אן הם לא יכולים להכנס? הם לא עושים פרובוקציות והם לא נכנסים כדי לחמם את הרוחות.

דליה איציק:

אני במקומך הייתי שואלת איך זה קורה שבכפר עם אנשים נעימים ונחמדים הגיבו כמו שהגיבו. יכול מאוד להיות שהיה מי שנכנס לשם בברוטאליות, שהיה מי שעשה שם דברים מרגיזים ופרובוקטיביים, אולי השיח והשיג בדיאלוג שם נגמר והיה מי שבא מלמעלה וניסה להכתיב. אני נוטה לחשוב שלא הם שהתחילו. הייתי קוראת לאנשים ומנסה לברר מה קרה שהם הגיבו כפי שהגיבו.

נחמה רונן:

היו דיונים כאלה, ראשי המועצה היו אצל השר ועשינו כל מה שאנחנו יכולים כדי להרגיע את הרוחות. היו עוד דברים, זה לא רק בגלל הקטע של 800 המטרים. אבל זה לא בסמכותי לדבר עליהם.

נשמעה פה שאלה, כיצד אפשר להבטיח שאם נגיע לסיכום לא יגיעו החברה להגנת הטבע וגופים אחרים ויגשו לבג"צ. אי-אפשר להבטיח, אדוני היושב-ראש, משום שיש הרבה מאוד גופים. המשרד מגיע להסכמים עם גורמים בשטח, הסכמים הגיוניים ונכונים, ובאה החברה להגנת הטבע או גופים ירוקים אחרים ופונים לבג"צ, שהוא מכשיר חוקי שעומד לרשות התושבים במדינה דמוקרטית, ובג"צ מחליט אחרת. והחברה להגנת הטבע הרבה פעמים גוררת אותנו להחלטות בניגוד לרצוננו ומכתיבה לנו התנהגות אחרת. לכן אני לא יכולה להבטיח שאם נגיע להסכמות גם בוועדה המחוזית לא נגיע עוד הפעם לבית-משפט.

היו"ר סאלח טריף:

האם שמורות הטבע והחברה להגנת הטבע לא מתואמים?

נחמה רונן:

החברה להגנת הטבע היא עצמאית, השיקולים שלהם הם שיקולים שנעשים בראייה רחבה.

עבד-אלוהאב דראושה:

למה המצב הדרדר למצב הזה שהביא לאלימות? את אומרת שראש המועצה אשם באלימות, יוצא שהתושבים אשמים.

נחמה רונן:

צריך להבחין בין ראש המועצה לתושבים.

יוסף קבלאן:

יש חזרה שלך מסיכום שהיה ב-23 במאי 1996, ערב הבחירות. הגעתי לסיכום עם אהרון ורדי, מנכ"ל המשרד לאיכות הסביבה, וחודש אחרי הבחירות חזרת בך מההסכם הזה.

נחמה רונן:

אני לא יכולה להתחייב על סיכומים מלפני הבחירות.

נעשה הכל, כולל בוועדה הנוכחית, כדי להגיע לסיכום. צריך לשם כך לפעול ביחד. נשב עם מי שאני רואה לנכון.

יוסף קבלאן:

הבעיה היא ששייקה ארז הודיע לבג"צ שהם מתנגדים לדרך.

נחמה רונן:

הגענו עם הכרעה לבג"צ והיה צריך לכבד את החוק. ניגנתם פה על נימים שזה לא הוגן לפרוט עליהם, משום שאם מקימים אנדרטה במקום שהוא שמורת טבע אז בוודאי שאף אחד מאיתנו לא יילך להרוס את האנדרטה, כי זה הדבר הכי רגיש שיש, אבל אף אזרח במדינת-ישראל לא יכול להקים אנדרטה איפה שהוא רוצה. אנחנו במדינה של חוק וסדר. נשב ביחד עם אנשי רשות שמורות הטבע ועם נציגי בית-ג'אן וחורפיש ונשתדל להגיע לוועדה המחוזית ביחד עם דעה אחת.

היו"ר סאלח טריף:

שייקה ארז, איך אנחנו נבטיח שהסכם ששיגו איתכם יכובד, ולא תעשו לנו תרגילי איגוף מימין ומשמאל?

שייקה ארז:

אני רוצה לדבר על עובדות. אני מניח שכל האנשים שיושבים פה מאמינים שבג"צ זה מקום שיש בו גם כבוד וגם אמת. הבג"צ כל הזמן קובע שראש המועצה מפר את החלטות הבג"צ. לא רשות שמורות הטבע.

יוסף קבלאן:

הבג"צ עוד לא קבע דבר. פסק הדין עוד לא ניתן.

שייקה ארז:

היה פה תיאור שהיתה דרך הרבה שנים ושום דבר לא קרה ולמעשה אנחנו מפריס חוק. השמורה הזאת, שהיא אחת השמורות הגדולות בארץ, על-פי חוק של הכנסת היא כבר שמורה מימי המנדט. במקום שמדובר בו לא היה כביש ולא היתה דרך, היה שביל.

תמר גוז'נסקי:

לא עברו שם חמורים?

שייקה ארז:

חמורים זה לא רכב. הבעיה היא עם רכב ממונע.

היו"ר סאלח טריף:

על-פי חוקי התכנון והבנייה יש סטטוס חוקי.

טלב אלסאנע:

יש כאן נוסח רישום של לשכת מקרקעין, לשכת הטאבו, ועל-פי זה זו דרך ציבורית.

שייקה ארז:

מותר למישהו לעלות עם טרקטור ולעשות דרך בלי אישור של ועדה?

טלב אלסאנע:

זה מסמך רשמי של מדינת-ישראל, של לשכת רישום מקרקעין בטאבו, שמחייב את כולנו וזה חוק, ועל-פי זה זו דרך ציבורית.

שייקה ארז:

האזור הוא אזור של שמורה על-פי חוק במדינת-ישראל, הוא לא היה דרך לרכב. המועצה המקומית בית-ג'אן, לא תושבי בית-ג'אן, ירדה ביוני 1995, בלילה עם טרקטורים, לפרוץ את הדרך. הבג"צ הורה להפסיק את פריצת הדרך ומכאן התחיל כל העניין.

היו"ר סאלח טריף:

שייקה ארז, אני מבקש שלא תיתמם. הרי לא סתם כלו כל הקיצים. למה הגענו עד הלום? למה שלא תבטיחו שמהיום תכבדו הסכמים, שהיו במהלך ההיסטוריה ואתה היית חלק מהם?

שייקה ארז:

בין בית-ג'אן לחורפיש יש כביש שני ועכשיו עושים לזה כביש אוטוסטרדה.

יוסף קבלאן:

מדובר בשלושים ושמונה ק"מ במקום שמונה-מאות מטרים.

שייקה ארז:

אנחנו היינו במגעים מתמשכים עם תושבי בית-ג'אן ועם מועצת בית-ג'אן, ובשנה שעברה התמתי עם ראש מועצת בית-ג'אן הסכם שמסדיר גם הרחבת קרקעות בתוך בית-ג'אן, גם פריצת דרך וגם קידום התיירות בכפר, אבל ראש המועצה הניף את דגל המרי והעמיד לנגד עיניו את הדרך שפרצו אותה בצורה לא חוקית, גם על חשבון קידום של הכפר והדרך שאנחנו תכננו.

היו"ר סאלח טריף:

האם תוכל להבטיח לנו שהסכם שייחתם בין ראשי המועצות לביניכם יכובד?

שייקה ארז:

אני יכול להבטיח שכל הסכם שייחתם בין רשות שמורות הטבע לבין שני הכפרים יכובד במלואו?

תמר גוז'נסקי:

אפשר לצרף להסכם את הגורמים האחרים? נצרף את כל הגורמים, כולם יהיו חתומים ובזה יהיה פתרון.

היו"ר סאלח טריף:

הבעיה חוזרת כל פעם במהדורה חדשה, ואני לא יודע איך זה יגמר, כי אנחנו מגיעים להסכם וגורמים אחרים אוכפים אותנו ואי-אפשר להגיע להבנה. איך אפשר לאכוף את החוק על כולם, לא רק על תושבי בית-ג'אן?

אסנת מנדל:

להערכתי עם רצון טוב משני הצדדים אפשר לאכוף את החוק. ההסכם שאליו הגיעו רשות שמורות הטבע ובית-ג'אן הוא הסכם שמאפשר לתושבי בית-ג'אן לעבד את כל הקרקעות הפרטיות שלהם בתחום השמורה. רשות שמורות הטבע באה לקראת בית-ג'אן, איפשרה להם לעבד את הקרקעות, יש מוכנות רבה מצד רשות שמורות הטבע בכל הנוגע לזכויות של תושבי בית-ג'אן וכולנו מאוד מעריכים את תושבי בית-ג'אן ורוצים לתת להם את המגיע להם ואף מעבר לכך.

הקושי שהיה בהסכם הוא תיאור ההיתר שניתן על-ידי רשות שמורות הטבע לבית-ג'אן כהיתר בלתי חוזר. הדין במדינת-ישראל אומר, שאין דבר כזה היתר בלתי חוזר. רשות מקומית לא יכולה לכבול את שיקול הדעת שלה ולומר לעולם לא אחזור מההיתר.

לכן אמר היועץ המשפטי לממשלה בחוות דעת, שההיתר איננו היתר בלתי חוזר, משום שניתן לשנות אותו רק משיקולים של טובת הציבור. גם אם היועץ המשפטי לממשלה היה שותק ולא אומר מאומה, כמו ששופטי בג"צ אמרו, הדין הוא דין. אחר-כך ניתן היה לבטל את ההיתר משיקולים של טובת הציבור.

תמר גוז'נסקי:

מי זה הציבור שהשיקולים שלו צריכים להיות מובאים בחשבון?

אסנת מנדל:

כולנו ציבור. יכלו להוצר נסיבות שבהן היה מקום להפקיע את הקרקע לטובת תושבי בית-ג'אן. לכן עורכי-הדין בבית הדין הגיעו להסכמה כי הכל היה בסדר והדברים היו באים על מקומם.

טלב אלסאנע:

מה לגבי זכות השימוש בקרקע שניתנה, האם היא היתה מוגבלת? הבעיה היא שאסור לעבד אותה באמצעות כלים מכאניים כבדים.

אסנת מנדל:

זה עניין לשיקול דעת של הרשות. זו שמורת טבע שהוכרזה כדין, ויש שם אדמות פרטיות לא רק של אנשי בית-ג'אן.

אחת הטענות היא, שהדרך לחורפיש איננה מובילה לקרקעות חקלאיות לתושבי בית-ג'אן.

יוסף קבלאן:

זו הטעיה. יש שם מאות דונמים.

מופיד עאמר:

הדרך מובילה לעשרות דונמים. בזכות הדרך שנפרצה לפני שנתיים יכולים להגיע לאדמות האלה.

יוסף קבלאן:

יש לי כאן תצלום אוויר שמתאר את הדרך. כביש 89 - חורפיש סאסא. הדרך מבית-ג'אן עד לכביש פרוצה מלפני חמישים שנה, אנשים מגיעים לאדמות שלהם. מחורפיש עד לוואדי הדרך פרוצה מלפני שלושים-ארבעים שנה. נותר קטע של 800 מטרים בלבד. לתושבי חורפיש יש 300 דונם אדמות באזור הזה, ולתושבי בית-ג'אן אותו הדבר. אז יש פה הטעיות.

אסנת מנדל:

עם כל הכבוד, לא זה הפורום שיכריע בנושא הזה. כל מה שביקשנו וכל מה שהורה בג"צ זה שישמרו על החוק.

היו"ר סאלח טריף:

הבעיה היא שיש אנשים שלא עומדים במה שמסוכם, וזה חוזר אלינו.

אסנת מנדל:

דברים לא נעשים במחשכים. יושבת הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה, יושבים נציגי משרדי הממשלה.

היו"ר סאלח טריף:

הבעיה היא לא זאת. אני מניח שגם אלכס שפול, נציגו של הממונה על המועצה המחוזית בצפון, יילך ויאשר. הבעיה היא שיעצרו את זה, וזה יחזור אלינו כבעיה קשה אחר-כך. שנים זה כבר חוזר על עצמו. מוכרחים פה ליטול יוזמה.

תמר גוז'נסקי:

במישור של הבנות בין גורמים, לדברייך ולדברי אחרים אפשר כנראה למצוא פתרון. הבעיה היא שישנן הצעות משפטיות. מה צריך לעשות כדי שהסכם רשמי בין רשויות שנוגעות בדבר יחזיק מעמד? מה צריך לעשות כדי שההסכם הזה יהיה חוקי?

אסנת מנדל:

כדי שההסכם יהיה חוקי צריך להבהיר שניתן לבטל את ההיגיון רק משיקולים של טובת הציבור.

טלב אלסאנע:

אתם מנסחים את הסעיף כך שנראה שאת מודיעה מראש שהולכים לבטל את ההסכם לטובת הציבור. חותמים את ההסכם מתוך כוונה לבטל אותו.

תמר גוז'נסקי:

המקום שלך, גב' מנדל, בכל העניין הזה נראה יותר ויותר חשוב. הבעיה המרכזית שכל הצדדים מעלים פה זה איך להגיע להסכם שיהיה בלתי אכיף.

היו"ר סאלח טריף:

אנחנו מבקשים שהיועץ המשפטי לממשלה יעמוד איתנו עם הרגליים האחוריות כדי להגן על הציבור כולו, אם יש הסכם, ואז בית המשפט העליון לא ייעתר לכל בקשה כפי שהוא עושה עכשיו. אנחנו מבקשים שסיכומים והסכמים שחותם שר לאיכות הסביבה עם שמורות הטבע יכובדו.

אסנת מנדל:

במהלך הדיון בפני בג"צ היתה הסכמה מטעם בית-ג'אן ומטעם נציגת הממשלה. לכך שתקבל הצעת השר לאיכות הסביבה. בג"צ לא היתנה את הדברים בהכרעה משפטית, בג"צ עשה הכל כדי לא לקבוע שבית-ג'אן היא לא בסדר. בג"צ אמר לנציגי בית-ג'אן, אתם הסכמתם לקבל את הצעת השר לאיכות הסביבה, יש לכם שלושה שבועות, לכו לשר לאיכות הסביבה.

תמר גוז'נסקי:

זאת אומרת שזו הצעה פוליטית.

אסנת מנדל:

זו לא הצעה פוליטית, אלא מקצועית.

בית-ג'אן קיבלה את הצעת השר, היה דיון מוקדם ביוזמת חבר-הכנסת טריף אצל היועץ המשפטי לממשלה, בעקבות הדיון הזה גובשה הצעת פתרון, הועברה לשר לאיכות הסביבה, הוא שמע ודן ואימץ את הצעת הפתרון.

יוסף קבלאן:

הבעיה לא נפתרה, כי השר נגרר אחרי שיקולי שמורות הטבע.

אסנת מנדל:

אחת מן השתיים. כאשר אתם לא מקבלים את עמדת היועץ הטענה היא שהוא לא הפעיל שיקול דעת, וכשהוא מפעיל שיקול דעת אתם אומרים שזה פוליטי, אז אי-אפשר לנגח משני הכיוונים.

היו"ר סאלח טריף:

יש סיכום נוכחי. יש כוונה לפתרון. יש תוכנית שהונחה אצלו. אני מבין שיוצאים מנקודת הנחה ששיקה ארז מסכים לתוכנית.

שיקה ארז:

אנחנו עוד לא דנו בתוכנית הזאת.

יוסף קבלאן:

זו התשובה האמיתית והכוונות האמיתיות של רשות שמורות הטבע.

עבד-אלואהב דראושה:

מי שמוביל, אם כך, לאלומות זה רשות שמורות הטבע, כי אתה, שיקה ארז, דוחה את הפתרון שהשר הסכים לו והתושבים הסכימו לו, ואתה אומר שאתה לא מוכן להתחייב לאמץ את הפתרון.

אחמד סעד:

עשרות בשנים תושבי בית-ג'אן נלחמים נגד מצב לא נורמלי, מצב שכבר שנים אדמות הכפר נמצאות בבית-מעצר של הרשות לשמירת הטבע. לתושבי בית-ג'אן אין אופי להתעמת לא עם המשטרה ולא עם החוק. הם דורשים את הדבר האלמנטרי ביותר. הם לא אזרחים על תנאי. הם דורשים את זכותם על האדמה שלהם. ראש המועצה הביא כמה דוגמאות שבהם כשר ופה, בכביש שהוא חיוני מאוד לקשר בין בית-ג'אן לחורפיש, זה טרף. זו לא הזכות שלהם? זו לא אדמה שלהם? אלה לא החיים שלהם? הטבע הוא מעל האינטרס של האדם, או שהוא צריך לשרת את האדם? מי ששומר על הטבע זה אנשי בית-ג'אן ואנשי חורפיש. לכן ההצעה שאני הגשתי ותעבור במושב הבא היא איך להחזיר לתושבי בית-ג'אן את הזכות שלהם לאדמה הפרטית שלהם. צריך לדרוש שהנציגים פה יתחייבו איך להבטיח לתושבי חורפיש ובית-ג'אן שהכביש ישאר פתוח, ולא יעשו פרובוקציה חדשה לתושבים האלה.

אורי בידץ:

לפני עשר שנים הורחבו גבולות הבינוי של הכפר מ-1,500 דונם לקרוב ל-4,000 דונם. רשות שמורות הטבע בהסכמת משרד הפנים ביקשה לקבוע את מיקום השמורה כדי לאפשר לאתר להתרחב.

יוסף קבלאן:

זה לא מדויק. שטח היישוב היה 2,500 דונם, הוספו עוד 700 דונם, בסך-הכל יש 3,200 דונם נכון לרגע זה בתחום המיתאר.

אורי ביידץ:

אם האתר יתרחב לפי תוכניות של משרד הפנים, אנחנו נפעל יחד עם השר בהתאם לסדרי העדיפויות לגבי ענפי הטבע שבאזור. כרגע אין בעיה של בנייה. לפני עשר שנים היתה בעיה שאדמות פרטיות היו מיוערות ביער טבעי ומסיבות טופוגרפיות קשות לא עובדו. מזה עשר שנים, בשיתוף עם משרד החקלאות ומינהל מקרקעי ישראל, הוכנסו מהשטח הרגיש אדמות פרטיות הן לתחום הבנייה של הכפר והן בשטח החקלאי, ששם אין כל הגבלות בעיבוד. לגבי 90% מהאדמות הפרטיות בכפר אין כל הגבלה בעיבוד. כשהגענו לדרכים החקלאיות מועצת הכפר הגישו לרשות שמורות הטבע תוכניות של דרכים חקלאיות. כל הבקשות של הכפר מולאו. כל הדרישות לדרכים חקלאיות מולאו בתוך שמורת טבע, גם בדרכים קשות. הדרך הזאת שמחברת את בית-ג'אן לחורפיש לא הוגשה לעולם. גם לא לפני המעשה שבו המועצה נטלה את החוק לידיה לפני שנתיים. נכון שלתושבי חורפיש יש 300 דונמים במקום מתוך אלפי דונם. הקטע שנפרץ, אני מזמין את חברי הוועדה לסייר בו, הוא שטח של אדמת מדינה. יש שפך של נחל כזיב לאותו אגם ניקוז שמוביל את המים לכל הגליל המערבי, מההר הגבוה ביותר לאגם הניקוז שלו, לשמורת טבע ולשטחים חקלאיים. מדרום ומצפון לקטע שנפרץ יש אדמות חקלאיות. אני רואה את הוועדה הזאת כוועדה שגם מגנה על שמירת טבע, וכאן לא ראיתי שום הגנה על שמירת טבע.

היו"ר סאלח טריף:

עשינו בוועדה את חוקי הסביבה הכי קשים ומחמירים בתולדות מדינת-ישראל. אני רוצה שתגיד לי האם תעמוד בהסכם ובסיכום שייקבע עם המועצות.

אורי ביידץ:

אני לא רוצה לשבת פה מול אקדח. אני מדבר על עובדות.

בעניין הנושא הרגיש, האנדרטה, הבאת דוגמה מדליית אל-כרמל ומכפרים אחרים, גם דרוזיים וגם יהודיים. יש מקום מבוקר, יש מחלקה במשרד הבטחון שעוזרת בהקמה, ולא מקימים אנדרטאות בכל אתר ואתר.

יוסף קבלאן:

האם יש לך לב לעקור את האנדרטאות ממקומן ולהעדיף עליהן את החזירים?

אורי ביידץ:

לא אמרתי את זה, ולא העליתי בדעתי להגיד את זה. זה השימוש הציני שעשה ראש המועצה.

תמר גוז'נסקי:

מה הצעתך לגבי הדרך? ראינו שיש תוכנית שהוגשה, מה קורה עכשיו?

אורי ביידץ:

אנחנו נראה את התוכנית. אני לא ראיתי אותה. יש מוסדות ויש הנהלה ויש דירקטוריון. לפי חוק הכנסת לא מקבלים החלטות לפי איומים.

היו"ר סאלח טריף:

אנחנו במדינה דמוקרטית ומותר להביע דעות. לא מדובר כאן באיומים. אתה, כרשות שלטונית, מחוייב לחוק יותר מכל אחד אחר. אז מי שמדבר על קיום החוק צריך לבדוק קודם את עצמו.

סאלח סלים:

אני רוצה לשאול את מהנדס מחוז הצפון, אלכס שפול. בוועדה המחוזית חברים הרבה מאוד גורמים. יש למישהו שם זכות וטו, או שזה מוחלט לפי רוב ומיעוט?

אלכס שפול:

בוודאי שלאף אחד אין זכות וטו, ובוודאי שאנחנו בודקים את התוכנית מהיבטים שונים, אם תוכנית שהוגשה היא תוכנית טובה ושומרת על האיזון בין שמורת הטבע ליישוב, כי בהתאם לחוק התכנון יש לבדוק את התוכנית לפי הסביבה. יש ועדה והיא תחליט, נבדוק את השפעת הדרך על נושאים סביבתיים. נשמע גם התנגדויות לתוכנית.

היו"ר סאלח טריף:

יש הבדל בין זה שרשות שמורות הטבע מסכימה לזה שהיא מתנגדת.

אלכס שפול:

בוודאי שהתוכנית צריכה להתקבל בהסכמה של כל הגורמים, ואז ביצוע התוכנית יותר קל. אבל בכל מקרה אם תוכנית נבדקה מבחינת השפעה לסביבה ותכנונית יש הצדקה לאותה תוכנית, אני בטוח שהתוכנית תאושר. אנחנו יודעים שבתי-משפט סומכים על החלטות של מוסדות התכנון, ולכן אני מבקש שתוגש תוכנית. אנחנו נפנה למשרד לאיכות הסביבה ונבקש הנחיות להכנת תסקיר. תוצאות התסקיר יבדקו את הרדיוס, את החפירות, את הטופוגרפיה, את ההשפעה החיובית והשלילית על הסביבה ונתחיל את התהליך.

הישיבה רשומה לפי חוק התכנון והבנייה ותקנות התכנון והבנייה. אנחנו נדרוש הכנת תסקיר ונבנה תוכנית מיתאר ארצית. לפי תוכנית מיתאר ארצית, על כל דרך שנכנסת לתוך השמורה אנחנו כמוסדות טיפול חייבים לדרוש הכנת תסקיר עם כל הפרטים. נשב בוועדת התכנון והבנייה, נבדוק את הפרטים.

התוכנית צריכה להיות מאושרת תוך שנה.

יוסף קבלאן:

דרך בית-ג'אן תקועה אצלם חמש שנים, ואומרים לי שהיא מאושרת ולא אושרה.

אלכס שפול:

אני מבקש שאת התוכנית יכינו אנשי מקצוע, שלא נקצץ סתם את השטח הירוק. אם התוכנית תהיה טובה אנחנו נזרז את הוצאתה לפועל. אנחנו מעוניינים לפתור את הבעיה מהר ככל האפשר.

סאלח סלים:

עם כל הכבוד לנציגי הרשויות שיושבים פה, אני חושב שהם פקידיים מכובדים שמבצעים מדיניות. אני לא יודע למה השר לאיכות הסביבה לא הגיע לשיבה. אני מסכים עם ראש המועצה במאה אחוז, אבל בדיוק להיפך. אם יש רצון לשר איתן, או לכל שר אחר, בחצי שעה הוא יכול לגמור את כל הסיפור הזה. לא צריך לערב אף גורם אחר, לשר יש סמכויות והוא יכול לקבל החלטות ממשלה. לכן אני חושב שהבעיה היא יותר בדרג המדיני.

עבד-אלואהב דראושה:

אני הצעתי לפני כמה שנים הצעה בקשר לעניין אדמות זבוד, ואני זוכר שבבית-ג'אן היו 34 אלף דונם לפני הקמת המדינה. אחרי הקמת המדינה היה גל של הפקעות והאדמות ירדו. מדובר באדמה שכוללת היום אדמה מעובדת, חקלאית, או אדמה של בנייה, סך-הכל 12 אלף דונם. זאת אומרת, שהכפר איבד את מרבית קרקעותיו, והקרקעות האלה הופקעו וניתנו למושבים ולקיבוצים ולמצפים יהודיים. על כפר שאיבד את מרבית אדמותיו לא צריך להסתכל בצורה כל-כך קטנונית. הוא והכפר השכן חורפיש רוצים לחבר דרך שהיתה שביל או דרך ציבורית מלפני קום המדינה, ומדובר ב-800 מטר, אולי דונם אחד.

כל נציגי הרשויות שדיברו, כולל הגב' נחמה רונון, מדברים בצרות אופק, כאילו מדובר על תושבי לבנון או על הפלשתינים בשטחים או על תושבי עירק. אני חושב שאתם צריכים לדבר על אזרחים נאמנים. אנחנו לא צריכים לבוא ולהשבע אמונים כל יום בכדי שהיהודים יהיו מרוצים. יש כאן מדיניות של אפליה ברורה נגד כל מי שאיננו יהודי. אם היה מדובר במצפה או בהתנחלות היהודים שם היו יכולים לעשות מה שהם רוצים וכולם היו מרימים ידיים.

היו"ר סאלח טריף:

רוב המצפים בגליל נבנו ללא היתר.

עבד-אלואהב דראושה:

בעת האחרונה הם גם מפריים את החוק, פורצים דרכים, מרחיבים התנחלויות ללא אישורים. וגם בתוך מדינת-ישראל המצפים עושים אותם דברים. אבל כאן מדובר בדרוזים, שהם ערבים בזכויות ויהודים בחובות. הרי היו הרבה הבטחות של ממשלות עבודה וליכוד או אחדות לאומית, וכולם שקרנים. ראשי ממשלות, שרי חקלאות, שרים שאחראים למינהל מקרקעי ישראל הבטיחו הבטחות ולא קיימו אותן. אחר-כך אתם שואלים למה האנשים בבית-ג'אן ובחורפיש חייבים לקחת טרקטור ולפרוץ דרך. אתם הבאתם אותם לזה. ואני לא מאשים את המשטרה. אני מכיר את הסובלנות של מפקד המחוז שלנו. אתם גרמתם לכך שהמשטרה תהיה בעימות עם התושבים, ואני חושב שהמשטרה ממלאת את תפקידה, אבל אנשי רשות שמורות הטבע מתעקשים עד הרגע הזה לומר שהם לא יאשרו, הם ישקלו עוד שנה ועוד שנתיים. צריך פתרון.

אני מאוד מצטער על כל אלימות, אבל אזרח רוצה להגן על זכויותיו, על האדמה שלו. חייבים להגיע לפתרון, וההיעדרות של השר איתן מדברת בעד עצמה. אם היה לו פתרון הוא היה בא ומציע אותו. כשהעלינו את ההצעות בכנסת הוא אמר שיש לו פתרון, והוא העביר אותו לראש מועצת חורפיש, ואני השתכנעתי שאכן יש פתרון.

צריכים לצאת היום בהצעה לפתרון שתחייב את כל נציגי הרשויות. רשות שמורות הטבע היא רשות ממשלתית, זו לא רשות באוטונומיה הפלשתינית. ומי שמדבר על בית-ג'אן כאילו עושים אוטונומיה הוא עושה עוול לתושבים ולכל המערך הדמוקרטי. צריך להסדיר את עניין הדרך ועניין הקרקעות. מדובר בראש מועצה נבון שלא שואף לאלימות, אבל הוא מייצג את האינטרס של התושבים שלו, ובצדק.

תמר גוז'נסקי:

אני רוצה לחזור ולהדגיש את ההערכה הרבה שלי לכל מי ששומר על הטבע במדינת-ישראל, על כך אין חולק. אנחנו כולנו חיים במדינה קטנה ואנחנו רוצים לשמור על הטבע.

אזרחים במדינת-ישראל, כשהם מוחים על מצוקה, נוקטים בכל הדרכים האפשריות. כולנו יודעים על ועד ההורים הארצי שהודיע שכל הילדים לא יילכו לבית-הספר כי היתה בעיה עם תשלום שרותי בריאות בבתי-הספר, והחוק מחייב את הילדים ללכת לבית-הספר, אז מה? אז החליטו לעשות מחאה. אי-אפשר לומר שלכל העולם מותר למחות פרט לתושבי בית-ג'אן. ולכן גם חופש המחאה הוא חלק מזכות דמוקרטית.

אני חוששת שבדיון הזה אנחנו רק יוצרים אשליה שהמצב הולך לקראת פתרון. יש לנו שני מסלולים, המסלול הקצר עד השלושה באוגוסט, והמסלול הארוך שיעבור לוועדת תכנון ונשמע את כל ההתנגדויות. הגב' רונן אמרה כאן שיקח הרבה זמן להכין תסקיר. על הפרק עומדת הבעיה של השלושה באוגוסט.

אסנת מנדל:

אם הם לא יקיימו עד השלושה באוגוסט יהיה צו ביניים.

היו"ר סאלח טריף:

הבעיה שלנו היא איך להבטיח שהדרך תאושר.

תמר גוז'נסקי:

הבעיה שלי היא בשאלה, האם כל הרשויות מתחייבות לא לשנות שום דבר עד שיסתיים תהליך התכנון. האם פרק הזמן הזה הוא פרק זמן שהסוף שלו זה סוף תהליך התכנון, או שבאמצע יקפצו דברים נוספים. מאחר שגב' מנדל מייצגת את הגורם שצריך לדבר בשם המשפט והחוק ובשם האינטרס של התושבים ובשם כל הרשויות, יש פה בעיה שהמשרד לאיכות הסביבה אומר שאין לו דעה משלו, הוא מחכה שאחרים יגידו לו את הדעה. זו שיטה לזרוק את תפוח-האדמה הלוהט למישהו אחר. צריך לקבל את ההחלטה בדרג הפוליטי העליון. אינטרס שלום הציבור הוא אחד הדברים הרציניים שלגביהם אנחנו מכריעים מתי עושים או לא עושים דברים.

אני לא חושבת שבעובדה שהדרך הזאת תופעל במשך זמן מסוים ייגרם נזק בלתי הפיך לשמורת הטבע. בסופו של דבר ניתן להגיע להסדר. אני מצפה שאנשי רשות שמורות הטבע יגידו שהם רוצים לשמור על השמורה, הם ינהלו משא-ומתן בקשר לדרך הזאת כדי שתפריע כמה שפחות, אבל הם לא רואים אסון בכך שבינתיים ישתמשו בדרך הזאת. אם היינו שומעים מילה על כך שבינתיים ישתמשו בדרך, היינו יוצאים מפה בהרגשה טובה, אבל לא שמענו את האמירה הזאת וזה מה שמפחיד.

טלב אלסאנע:

יש מפגעים סביבתיים במדינת-ישראל, כמו הפסולת הכימית בנגב, ואני לא רואה לגביהם את כל הדאגה הזאת. נראה שמקדשים את שמורת הטבע רק כשמדובר באוכלוסיה הערבית, ואז אנחנו הופכים להיות אויבים של הטבע. הרי מדובר באנשים שחיים שם, שמרו על הטבע עוד מלפני קום המדינה. כל ציבור צריך להשתמש בטבע והטבע מיועד לשרת אותו.

יש בעיה עם התפיסה, עם המנטליות. כשמדובר באוכלוסיה הערבית, האפוטרופסים אומרים זה לא מעניין אותנו מה הדרוזים חושבים, מה הערבים חושבים, אלא מה אנחנו

חושבים, ולכן הגישה האפורטרופסית הזאת היא האויב. ההתקוממות היום נובעת מזה שהדרוזים החליטו לא לוותר עוד. והם אומרים את זה בשם כל האוכלוסיה הערבית. האנשים האלה מתחילים להשתחרר ממנטליות של נחיתות, ולדרוש את זכותם לחיות בכבוד.

אני חושב שהטיפול בדרך העלובה הזאת, שכל המדינה קמה בגללה על רגליה, זו בושה וחרפה. אילו היה מדובר בשני יישובים יהודיים לא היה הדבר מגיע עד כדי כך. הגיע הזמן לפתור את הבעיה תוך הבנה הדדית. היו סיכומים, ונחמה רונן הודיעה לראש המועצה שהדבר מקובל עליהם והם מאשרים, זה בושה וחרפה שהם חוזרים בהם.

רות רוטנברג:

דובר פה קודם על היישוב בהליך התכנוני, ולא הוזכר שסעיף 31 בחוק גנים לאומיים שמורות טבע ואתרי הנצחה, קובע גם סמכות נוספת של רשות שמורות הטבע, כלומר רשות הגנים, לאשר תוכניות כאלה. התסקיר הוא חלק מההליך התכנוני.

עבד-אלמאלכ דהאמשה:

בית-ג'אן וחורפיש ותושביהם קיימים לפני קום המדינה ולפני חוק שמורות הטבע. די לאמתלות. תנו לאנשים האלה לחיות. רוצים כאן לנשל אותם מאדמתם ולמנוע מהם לעבד את אדמתם. מה שיש שם ביער זה אדמות שלהם. כל אדם ישר ובעל מצפון בישראל חייב להצטרף למאבק הזה.

היו"ר סאלח טריף:

אנחנו מבקשים מכם, אנשי שמורות הטבע, שמהר מאוד תהיה לכם עמדה ברורה ותודיעו לנו על סיום העניין. אני מקווה שנגיע לסיכום של השר ושל היועץ המשפטי לממשלה שיפשירו את הדרך להליכי תכנון ובנייה. זו הדרך הראויה. אני אצטרע אם נצטרך חקיקה לעניין הזה. ואם נצטרך חקיקה כדי לזרז קבלת החלטות נעשה את זה, לא כאקדח ברקה אלא כהליך חוקי דמוקרטי פרלמנטרי כדי להביא לפתרון של סכסוך ארוך ומייגע.

אני מודה לכולכם.

השיבה ננעלה בשעה 14:45.